

AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ KITÖRÉSE A MAGYARKANIZSAI SAJTÓ TÜKRÉBEN

PETŐ BÁLINT

ABSTRACT

The First World War caused a significant change in the life of the Hungarian press. The content structure of most of the newspapers suddenly adapted to warfare, and many of them were unable to function, so they were temporarily or permanently finished publishing. There were two local newspapers in Magyarkanizsa at the outbreak of the World War: the Kanizsai Újság and the Kanizsai Ellenőr. We are asking the question of how the first period of war influenced the functioning of the two press products.

1914. június 28-án Gavrilo Princip, a Fekete Kéz nevű szerb csoportosulás tagja agyonlőtte Ferenc Ferdinánd trónörökösét és feleségét Szarajevóban. A Monarchia Szerbiát tette felelőssé a merényletért, s egy hónappal később ultimátumot intézett Belgrádhoz. Ebben – többek között – követelte, hogy az osztrák–magyar hatóságok részt vehessenek a gyilkosság felelőseinek felkutatásában, tehát nyomozói Szerbia területére léphessenek. Péter király visszautasította az ország szuverenitását sértő dokumentumot. I. Ferenc József július 28-án elküldte a Monarchia hadüzenetét Szerbiának, ezzel pedig kirobbant az első világháború.¹ Jelen tanulmányban azt vizsgáljuk meg, hogyan jelent meg a tizenötmillió áldozatot követelő világégés kitörése a néhány esztendővel korábban városi rangra emelkedő Magyarkanizsa nyomtatott sajtótermékeinek oldalain, illetve, milyen hatással volt a háború a helyi lapok működésére.

A bácskai település első saját hetilapjának, a *Kanizsai Újságnak* megszületése a városi státusz elnyeréséhez kötődik: az első – közgyűjteményben fennmaradt – példány 1909. január 3-án jelent meg, miután a nagyközség 1908. december 29-től hivatalosan is rendezett tanácsú várossá vált.² A négyoldalas újságot vasárnaponként vehették kézbe az olvasók, amely főként a helyi eseményekről tudósította a kanizsai lakosságot, bár folyamatosan helyet kaptak országos és külföldi vonatkozású hírek is a hasábozon.³ (Megjegyzendő, hogy a lap 1911 első felében átmenetileg hetente kétszer, vasárnap és csütörtökön is megjelent.)⁴ A „*társadalmi és közgazdasági hetilap*” kiadója Bruck P. Pál volt, aki nem csak nyomdát működtetett a városban, hanem kereskedelemmel is foglalkozott.⁵ Sajtóvállalkozása megindításában minden bizonnyal legalább annyira motiválta az üzleti haszonszerzés újabb lehetősége, mint a társadalmi felelősségérzet: az újság hirdetési rovatának jelentős részét saját kereskedése népszerűsítése töltötte ki. Négy évvel később Bruck – köszönhetően megnövekedett vagyonának – már virilis képviselőként is részt vett a helyi közéletben.⁶ A *Kanizsai Újság* első szerkesztője Tóth Zoltán volt, aki azonban mindössze egy évig dolgozott a lapnál: 1910. január közepétől maga a kiadótulajdonos látta el a felelős szerkesztői feladatokat is.⁷

A *Kanizsai Újság* egyeduralma 1911 tavaszán szűnt meg, mikor napvilágot látott a település második hetilapja, a *Kanizsai Ellenőr*, Mányi János szerkesztésében, illetve a kisváros másik nyomdatulajdonosának, Léderer Manónak kiadásában. A szintén vasárnaponként publikált orgánum a Magyarkanizsai Ifjúsági Közművelődési Egylet (MIKE) hivatalos szócsöve volt, és – a *Kanizsai Újsággal* ellentétben – inkább semleges, esetenként pedig kormánykritikus hangot ütött meg. A két lap között hamarosan heves szócsatáktól sem mentes konkurenciaharc kezdődött, köszönhetően a piaci versenynek, valamint az eltérő politikai irányvonalnak. Az *Ellenőr* felelős szerkesztői posztján később több változás is történt: a feladatot Mányi után Vieghe Illés, majd Pósa József, Barsy Elek, végül Pulay Andor látta el.⁸

A szarajevói merénylet híre a *Kanizsai Ellenőrben* késve jelent meg, ami természetes, hiszen hetilapról van szó, és a gyilkosság éppen vasárnap történt, vagyis az újság megjelenése napján.⁹ Az aktualitás, a gyors tájékoztatás így a példás szerkesztői igyekezet ellenére is eleve kizárt volt. Mindenesre érdekes kontraszt, hogy miközben a bosnyák fővárosban lelövik Ferenc Ferdinándot, Magyarkanizsán éppen háromnapos, önfeledt mulatozás zajlik, amelyről a helyi sajtó is beszámol: a tűzoltó-jubileumra a méltán híres kanizsai tűzoltóegylet¹⁰ mellett a környék hasonló egyesületeit is meghívták, sőt érkezett vendég Budapestről, Veszprémből és Temesvárról is.¹¹ „*Üdvözölve legyetek, Magyarkanizsa városában megjelent tűzoltó vendégeink. Tekintsétek városunk falait a szeretet hajlékának, amelyet a legnagyobb örömmel oszt meg Magyarkanizsa város vendégszerető közönsége. Zászlókkal feldiszitett házormaink hirdessék vendégszeretetünkön kívül ama megbecsülést is, amelyet nehéz,*

sok önzetlen önfeláldozást [sic!] kívánó munkátok iránt érzünk” – olvasható a Kanizsai Ellenőr vezércikkében.¹² A rendezvény az előző nap kezdődött, és a tervek szerint másnap ért véget, a tűzoltó zenekarok versenyével. Vasárnap este, vagyis az ünnepségsorozat csúcspontján tűzijátékot és fergeteges táncmulatságot tartottak a népkertben, illetve a gazdakörben¹³ – s ekkor az Osztrák–Magyar Monarchia trónörököse már órák óta holtan hevert Sarajevóban.

A merénylet híre – hivatalos távirat formájában – csak másnap, vagyis június 29-én, háromnegyed tizenkettőkor érkezett a településre. Eddigre a tűzoltó-jubileumi rendezvények már éppen véget értek, a városvezetés mindenesetre a későbbi időpontokra kiadott táncmulatsági engedélyeket visszavonta, a középületekre azonnal

19. évfolyam. Magyarhazánk, 1914. június 28. 26. szám

KANIZSAI ELLENŐR

Feltűntetl az: Hetente 1 kora 3. sz. Vidékre 1 kora 4. sz.	Feltűntetl PULAY ANDOR. Kiváló és igazulatlanok: Pályá: Andor. Utóirat: M. Nagy.	Megjelenik minden vasárnap. Egyszeri ára 4 fillér.	Szerkesztőség és kiadóhivatal: Magyarhazánk Utóirat: 1. szám.
--	--	---	---

Üdvözölve legyetek

Magyarhazánk városában megjelent üdvözölve legyetek.
 Tekintésed városunk falait a szeretet hajlékának, amelyet a legnagyobb örömmel oszt meg Magyarhazánk város vendégszerető közönsége.
 Zászlókkal fedett, hátramaik hirdessék vendégszeretőitökön kívül ama megbecsülést is, amelyet nehéz, sok önzetlen önfeláldozást kívánó munkátok iránt érzünk.
 Üdvözölve legyetek mint a meggyőző, győztes és versenyen jelentő bator küzdők.
 Üdvözölve legyetek mint a mkanizsai önk. üdvözölve legyetek örömmel megjelent bajtársak, mert bírsz elmondhatjuk nektek, hogy és amiremes fiaink, akiben nekünk kedvünk telik.
 Titeket pedig, kedves önkéntes üdvözölve legyetek, huszonnégyes fennállatok alkalmával, az isten áldjon meg.
 Az emberszeretet világozása meg a jövőben is áldásos működésüket.
 A kultúra és az emberi javak megőrzésében kifejtett munkásságok a legnagyobb mértékben tudjuk értékelni. Nyugodtan hajljuk fejeinket éjelti pihenésre, nyugodtan gondolunk a metánál orozva reánk tőre lángokra, amelyek kiszabadulva az embertől reá rakott láncból – vesztükre törnek.
 Huszárok vagyunk rátok. Hírel dicsőséggel fevettétek városunkat.
 Brassó, Torino olyan fényponyán álléteketeknek, amelyek messze világo-

tanak és megszerették számotokra szeretetünkön kívül csodálatunkat is.
 Most pedig, amidőn az örömtől zék lángjai lobbantak fel a városban – nyugodtan élvezétek a jól megérdemelt jutalmat, mert ezeket a lángokat nem oltani, hanem csak élesíteni tudjátok.
 Az isten áldjon benneteket!

AZ ÜNNEPÉLY SORRENDEJE: *)

Junius 27-én d. u. és este: A szövetség Zászlóvesszők és világozónyalagjainak, kiváló vendégek fogadása. elzárószó. D. u. fel 6 órakor: Szereplés világozónyalag és a versenykörnyék előtti üdvözölve legyetek a városba és tanácssteremben.
 Este 8 órakor: Magyarhazánk testület díszközönsége, este 9 órakor: Szerenád. Este fel 10 órakor: Imerkedési estély a népkerti vígadóban.
 Junius 28-án: Reggel 4 órakor: Zenés ebédszó. 5. Vendég fogadása és elzárószó. Reggel fel 8-kor: Gyülekezés a városba előtt az istentisztelethez, reggel 9-kor: Zenés mise a templomban.
 D. e. 9 órakor: A mkanizsai testület díszközönsége a városba díszteremben, D. e. 9 óratól 11 óráig: A népkerti testület képviselőinek igazolása a városba és tanácssteremben.
 D. e. 10 órakor: A mkanizsai testület éremgyűlési tagjainak szolgálati érmeiket való jóváírása, a testület díszközönsége a városba előtt. D. e. 11 órakor: Megyei szövetkezési közgyűlés.
 *) Mivel az ünnepélyek sorrendjében változások történtek – ezekre itt alant hírték fel a közönségtudományt.

Déli 12 órakor: Társas ebéd a népkerti vígadóban.
 D. u. 2 óráig: Testületi verseny a Rákóczytér.
 Este 7 órakor: A versenykörnyék záróüdvözölve legyetek. Díjak kiosztása.
 Este fel 10 órakor: Tűzijáték a népkertben, táncmulatság a népkertben és gazdakörben.
 Junius 29-én: Reggel 5 órakor: Zenés ebédszó.
 Reggel 8 órakor: A múltiszóval tüdőlt társasjáték és szerenád megkezdés.
 D. e. 9 órakor: Tűzoltó zenekarok verseny a város népkertben.
 D. e. 10 órakor: Ezen verseny között húzózkodnak az isten és újul kiadás.
 D. e. 10 órakor: Sétányverseny a népkertben.
 MEGJEGYZÉS: Azon esetben, ha a köztársasági verseny 28-án nem fejeződik be, úgy, csak 29-én reggel 9 óráig kezdődik folytattnak a ezek befutási után tartódnak meg a zenekarok verseny.

**A június 27., 28. és 29-én tartandó
Művelődési ünnepélyek névsora:**

Adó:
 Nagy György
 Piller György
 Kovács Ferenc.
 Apont:
 H. Becker Ferenc
 Wilpert Jakab
 Dombóczy Béla
 Winkler Lajos.
 Budapest:
 Köhler István tűzoltószertgáros.
 Bács:
 Ertl István
 Kapitány Ferenc
 Legénység 2 fő.
 Csantavér:
 Csápar Dező
 Legénység 15 fő.
 Csurgó:
 Dr. Kovács Elemér és neje
 Dr. Reich Zoltán

Figyelem!
 Ez órából a legvilágosabb EKSZEREK rendelkezéssel juttatás árban szerethetik be nálam Nagy választás zsebórák, arany gyűrűk, fülbevalókban és valódi AMERIKAI DUBLEARUKBAN, melyek gyárban kaphatók nálam
 Ora és ékszer javítások pontosan és olcsón készíttetnek.
 Szives pártfogást kért

Figyelem!
 Egy nagyobb rakomány sikerült most olcsó árban átvenni.
 zsebórák, arany gyűrűk, fülbevalókban
 és valódi AMERIKAI DUBLEARUKBAN, melyek gyárban kaphatók nálam
 Ora és ékszer javítások pontosan és olcsón készíttetnek.
 Szives pártfogást kért

Ehrenfeld Hermann
 óras Szabódság tér

1. kép: A Kanizsai Ellenőr címlapja 1914. június 28-án, a sarajevói merénylet napján (Forrás: Délvidék Kutató Központ Archívuma)

fekete lobogókat helyeztek ki, emellett gyászistentisztelet is tartottak a római katolikus, valamint a görögkeleti templomban.¹⁴ Ennek ellenére érdekes, sőt nehezen értelmezhető, hogy az ország leendő uralkodójának erőszakos halála a *Kanizsai Ellenőr* következő, július 5-én megjelent számában szinte egyáltalán nem bírt hírértékkel: a címlapon kizárólag a korábbi tűzoltónapokról olvashatunk részletes beszámolót, magáról a merényletről pedig semmiféle tudósítást nem találunk a belső oldalakon sem. A hírrovatban mindössze két rövidke írás utal a rendkívüli eseményre, de ott is csupán egy évzáró ünnepségről szóló, könnyed beszámolót követően: az egyik közli, hogy a vármegye részvét-közgyűlést tart majd Zomborban július 6-án, a másik pedig tájékoztatja a lakosságot, hogy „*Ferenc Ferdinánd kir. herceg trónörökös és felséges neje gyászos elhunytára való tekintettel – a város mély gyászának külsőleg is kifejezést adva – nem tart és nem engedélyez semmi nyilvános mulatságot, ünnepséget – a további hivatalos rendelkezésig.*”¹⁵ (A vidéki lapok többsége a teljes címlapot kitöltő cikket szentelt a témának a merénylet után: például a *Szentesi Lap* július 2-i száma vastag fekete keretbe foglalva, „*A trónörökös halála*” címmel közölt tudósítást;¹⁶ a *Mátészalkai Újság* „*A nemzet halottjára*”-nak tekinti Ferenc Ferdinándot július 3-án;¹⁷ a *Fehérgyarmat* szintén kiemelt vezércikke pedig a következőképpen fogalmaz: „*Az a kegyetlen, kérlelhetetlen végzet, amely mindnyájunk felett sötét viharfellegként lóg, ezt az országot, ezt a monarchiát, élén a legjobban szeretett és legtiszteltebb uralkodóval, új megpróbáltatásnak tette ki. Azok a revolverlövések, amelyek múlt vasárnap Sarajevóban Ferenc Ferdinánd és Hohenberg Zsófia hercegnő életét kioltották, nemcsak gyászba borították a monarchiát, sőt az egész világot, hanem feltették a koronát a mi közgazdasági, politikai, társadalmi életünk ziláltságára*”¹⁸ – csak hogy néhányat említsünk a vidéki sajtóorgánumok százai közül.)

Egy héttel később (július 12.) szintén nem volt kiemelt fontosságú sem a sarajevói esemény, sem annak egyre erősödő utórezgése. A *Kanizsai Ellenőr* címlapján egy a város infrastrukturális elmaradottságát taglaló vezércikket, illetve egy helyi kiállításról való beszámolót találunk. A második oldalon is csak két rövid hírt olvashatunk a témában: az egyik beszámol a korábban már említett gyászistentiszteletekről, a másik pedig arról, hogy a trónörökös halála miatt elmaradt a Monarchia nagyszabású hadgyakorlata Szombathely környékén.¹⁹ A következő lapszám (július 19.) esetében hasonló a helyzet: az első oldalon egyetlen hír vagy véleményközlő írás nem található a merényletről, illetve annak következményeiről. A vezércikk az 1915-ös országgyűlési választások előkészületeiről értekezik, emellett a – rendhagyó módon – szintén címlapon kezdődő hírrovat sem közöl információt a téma kapcsán, és ez nincs másképp a belső oldalakon sem.²⁰ Július 26-án változik meg először az újság hozzáállása: a címoldalon ugyan a vezércikk a választók összeírásáról szól – hiszen a szerkesztőség szerint ez most a „*legaktuálisabb téma*” –, azonban utána tipográfiailag enyhén kiemelve (eltérő betűtípussal) olvashatunk egy jegyzetet,

amelyben a szerző már a háború előszelére figyelmeztet, de még bízik a békés megoldásban, a helyi lakosságot pedig nyugalomra inti. „Hisszük, hogy Mkanizsa minden egyes polgára nyugodtan, higgadtan mérlegeli az eseményeket és senki el nem ragadtatja magát szenvedélyétől. Ha komolyak a percek, legyenek komolyak az emberek is! Az üres jelszavak, szenvedélyes kifakadások különösen ilyenkor nagyon helytelenek. De nincs is erre semmi ok, mert majd elintézik a nemzet sorsát bölcsen azok, akik arra hivatva vannak. Ha komoly is az idő, de azért még korántsem reménytelen s messze vagyunk még attól, hogy megijedni, vagy egyáltalán félni a legkisebb okunk is volna” – fogalmaz a „Komoly percek” című írás.²¹

KANIZSAI ELLENŐR

Agyonlőtt hazaárulók

A péterváradai várparancsnok tegnapi lőttette közé a szerémségi Beska községben előkerült hazaárulást. A hazaárulók már elvérték büntetésüket. A büntetésny végül sorral komoly figyelemre méltó szólnak mindazokhoz, akiknek lelkében titkos gondolatok ott lappang az az ezres amely Beska község lakói olyan szomorú hírvérvé emelt.

A beska hazaárulás napjente jutásához a Szerémségben való beiktatás kellett. Ezrel a beiktatással azonban nemcsak a szántáru, hanem a beskaiak is alaposan megijáltak. Hába várták a győztes sereg csapatokat. Csak nem akartak jönni. Pedig hogyan várták őket. A házakat fellobogtatók. Külön fogadó bizottságok szervezték. A házak kényelmei füstölő kőcsék. A lakosság sültöt főzött és terített asztalokkal várta a sereg csapatokat. A fogadtatás szervezésén a sereg pápa, a tanácsnok, a jegyző, az állatorvos és két földműves vett tevékeny részt.

A község lakói között vannak magyarok és németek is, akik azonban a sereg lakosság fenyegető magatartása következtében menekülni voltak kénytelenek.

A sereg katonaság helyett hamarosan a községbeliek legnagyobbat, a méltóságára — a mi katonáink jelentek meg. A lázongó község azonban a „hazaias és loyális” arcot vette föl. Ez azonban nem használta. A megjelölt vizsgálat után a hazaárulók részvédi és több bűnösül vasarvették és Péterváradra szállították.

A főkomposokat — szomszereint hatot golyó általi halálra ítélt a hadbíró. Az ítélet szombaton, szept. 12-én hajnalban hajtották végre a sánc egyik árkában.

Az agyonlőtt beska hazaárulók névsora: Dujanov Szvetozár gőz. kő. sereg lelkész, Markovics Vladimir községi jegyző, Jovanovics Danica tanácsnok és tesóné, Varisek Milán állatorvos, Bojesics Szvetozár földműves, Rőcz Vladimir földműves. A kivégést a Beska-át hozott több bűnös jelenlétében hajtották végre. Ezeket a büntető akció után Szabadkára szállították s itt a kir. ügyesség fogházában vannak.

A szomorú esettel kapcsolatban Grzyvasi Stanislaus, cs. és kir. vezérőrnagy, Pétervárad parancsnoka a következő tudoménnyal lette közre:

Hirdetmény.

Beska községben azon hírre, hogy a sereg hadserege csapatai beértek a határon és előre nyomatult, a község lakosainak egy többsége része vándorolva jogdíjatlanul kocsikkal és házaikra felér zászlókkal, az alkalmatosságok kihasználásával a területi asztalokkal várta a beérő sereg csapatokat, akik azonban a községet meg csak meg sem közelítették.

Ezen gyűlöletes eset arra indította a katonai hatóságot, hogy a büntetésekkel előreléptető elragassa a hat földművesét nyilvánosan kivégezesse, a többi pedig a legközelebbi büntetéssel sújta.

Figyelemre méltó a lakosságot, hogy hasonló hazaárulási cselekményektől szigorúan tartózkodjék, mert egyébként esetben a katonai hatóságok nem lesz módjában ennéhez gyakorolni a a cselekmény összes előreléptető, valamint a követelt faszokat is agyonlövésrel fogja büntetni.

Petrovaradin, 1914. szept. 12.
Grzyvasi Stanislaus s. k. cs. és kir. vezérőrnagy, várparancsnok.

szokat, franciákat angolokat és szerbeket elverjük, hogy belétkölnék, olyan békét diktálnak rájuk, hogy feleket lesznek a sápadtságtól és annyi hadisarcot vetünk ki rájuk, hogy szemek százádozik pirosak lesznek a srádtól.

Csalatéren eleselt tanító.

Pulvak Janos zentai állami iskolai tanító sőt mintegy 10 nappal előlött vették fel az orsz. hancérterre, tegnapi lőtt a Lemberg mellett folyó csatában halálra megsebesült. Beszbe ügyvezető, de nem tudták megmenteni. Hatón tavaszig tudták hozzatartóztatni a halálhírt, akik nyomban el, utarta Beszbe, hogy hős halálát kiemelt laci temetésén résztvegyenek.

Z. O.

Hadműveletek jelentkezése.

Hadműveletek jelentkezése. Az 1892, 1893, és 1894 ében született hadműveletek, illetve néplőlelők azonnal jelentkezni tartoznak a katonai-nyoztálnál. Ezeket 10—12 nap múlva Szabadkán fogják megvizsgálni s az alkalmassakat közös hadseregre és honvédségre szolgálásra beosztani.

HÍREK

Olvasóinkhoz. A miniszterelnökségi sajtóiroda szíves volt intézkedni kérésünkre, hogy a legújabb híreket szerkesztőségünk látványilag megkapja. A legújabb híreket tartalmazó táviratok szerkesztőségünkben ki lesznek fogszerve és olvashatók.

Szerkesztői üzenetek.

H. M. A kanizsai sebesültek nevelését nem közöljük, mert a leltőző hadsereg szigorúan megtiltotta. A hivatalos vezetés általános szerkesztőségünkben megköszönés hármunk.

Sz. P. A figyelemre méltó közöljük a gondolatunk, hogy ezáltal pontosan megkapja, bár eddig is pontosan tudjuk. Az álmárai számként lehetetleg pótoljuk.

Ellenségeink szinei.

Különös véletlen, hogy a németek és a monarchia ellenségeinek ugyanazok az országok szinei. Az orosz zászló fehér-kék-piros. A francia kék-fehér-piros. Az angol piros-fehér-kék. A sereg piros-kék-fehér. A háború egy műkedvelő német bölcsészé már meg is fejlette az ellenséges szinei jelentőségét. Eszerint az oro-

2. kép: Háborús hírek és tudósítások a Kanizsai Ellenőr 1914. szeptember 20-i számának második oldaláról (Forrás: Délvidék Kutató Központ Archívuma)

1914. július 25-én részleges, majd a hónap utolsó napján általános mozgósítást rendeltek el az országban, amely egyik pillanatról a másikra gyökeresen változtatta meg a mindennapokat: a férfiak tömegesen vonultak be hadiszolgálatra. A magyar-kanizsaiak nagyobbik részét három gyalogsági alakulat kötelékébe rendelték: a cs. és kir. 86. (szabadkai) gyalogezredhez, a m. kir. 6. (szabadkai) gyalogezredhez, illetve a m. kir. 6. népfelkelő ezredhez.²² Időközben, mint már említettük, az Osztrák–Magyar Monarchia hadat üzent Szerbiának. A hirtelen felélénkült bel- és külpolitikai helyzet immáron átlépte a szerkesztőség ingerküszöbét is, és az augusztus 2-án megjelent *Kanizsai Ellenőr* többségében a háborús készülődéssel, azon belül pedig elsősorban a mozgósítással foglalkozik. „A hét története” című vezércikk jól tükrözi az ekkor még határtalan lelkesedést és optimizmust: „*Alig ragasztották ki a falragaszokat, hihetetlen gyorsasággal terjed el a városban a hír, hogy minden katona viselt embernek azonnal be kell vonulni, aki még nincs 42 éves. Százával jelentkeztek a katonák a városházán, jó kedvvel büszkén magyaros bátorsággal. Nem láttunk ott megijedt, gyáva, siránkozó embert egyetlen egyet sem! Mind örömmel lelkesedéssel sietett a háborúba... [...] Hétfőn reggel közel ezer ember sietett az állomásra, hogy jelentkezék az ezrednél. Nem férték el a vonaton s követelték, hogy őket szállítsák el, mert ők menni, sietni akarnak Őfelsége hívó parancsára.*” Az írás ezután beszámol róla, hogy érkeznek már a hírek a frontról, ahol eldőrdültek az első ágyúlövések is, mindemellett ismét nyugalomra inti a helyi lakosságot: „*bizzák az igazságos háboru eldöntését a magyarok Istenén kívül a dicsőséges magyar fegyverekre.*”²³ A lap belső oldalain is több írás foglalkozik már a háborúval. Például két hír beszámol arról, hogy a magyarkanizsai polgármester segélyakciót indított a katonák családjainak támogatására, „*segélyben azonban csak azok részesülnek, akik azt hogy munkaképtelenek és nyomorban jutottak, beigazolják.*” Mindenki mást felszólítanak, hogy ne segélyért folyamodjanak, hanem keressenek munkát, „*mert a télen előre láthatóan igen nagy lesz a nyomor és a segélyre szorulókat száma.*”²⁴ Jól mutatja a hirtelen megváltozott viszonyokat a hírrovatban közölt figyelmeztetés, miszerint a belügyminiszter rendelete értelmében mindenki, akihez rokon, vendég vagy bármiféle idegen érkezik, azonnal köteles ezt a rendőrségen bejelenteni, ellenkező esetben szankcióra számíthat. Hasonló figyelemfelhívásnak minősül egy másik hír: aki a háborúval, az abban részt vevő nemzetekkel vagy a hazai nemzetiségekkel kapcsolatban hamis híreket terjeszt, szintén szigorú büntetésre számíthat. A szerkesztőség részben ezzel magyarazza, miért nem tudósít a hadi eseményekről: az új központi rendelkezés értelmében csak hiteles információk közölhetők a témában, az orgánum pedig „*nincs oly helyzetben, hogy ilyen biztos híreket közvetlenül szerezhessen*”, ráadásul a háborús hírek az országos lapokban úgyszólván olvashatók. Ugyanebből a számból megtudhatjuk, hogy magát a lapot is érzékenyen érintette a mozgósítás, hiszen mind a felelős szerkesztő, mind pedig a kiadótulajdonosok bevonultak katonának. Végül, beszámolót láthatunk egy szim-

pátiatüntetésről, amelyet a lelkes magyarkanizsai ifjúság szervezett augusztus 1-jén: a fiatalok a vasútállomáson üdvözölték a településen átvonuló katonákat, ezután pedig a városháza elé vonultak, ahol hazafias dalokat énekeltek, a hazát és a királyt éljenezték, majd rendben szétoszlottak.²⁵

A konkurens *Kanizsai Újság* ugyanezen a napon (augusztus 2.) megjelent száma címlapon közölte az uralkodó „*Népeimhez!*” című, jól ismert kiáltványát, amelyben I. Ferenc József megtette ma már szállóigének számító kijelentését: „*Mindent megfontoltam és meggondoltam.*” A gróf Tisza István aláírását is tartalmazó kiáltvány az alkalomhoz illő pátosszal zárul: „*Bizom népeimben, akik minden viharban hiven és egyesülten sereglettek mindig trónom köré és hazájuk becsületéért, nagyságáért*

1914	VII. évfolyam 31. szám	augusztus 2
Egyen szám 4 FILLÉR	KANIZSAI ÚJSÁG	Hirdetők megállapodás szerint
MAGYARORSZÁG V A S Á R N A P	Társadalmi és közgazdasági lap.	Helyre sora : korona
Kiadóterület : Kisvárdán évi 3 Kor számban — 8 —		Hivataltól hirdetők szereket 30 fillér
Korlátlanul is kiadhatatlan	Feliratok csak a kiadókhoz	Hirdetők a kiadókhoz, kiadók- nyelvek a szerkesztőség szereket küldendő
Magyarkanizsa.	BRUCK P. PÁL	ADÁM IMRE.

Népeimhez!

Legjobb vágyam volt, hogy az Isten kegyelméből még hátralévő éveimtel a béke műveinek szentelhessem és népeimet a háború áldozataitól és terheitől megóvhassam.

A gondviselés megadta hátterem.

Egy győzelemmel tölti ellenség üzemét kőgyárait, hogy a béke hosszú esztendő után kardot ragadjak monarchiám becsületének védelmére, tekintélyének és hatalmi állásának megóvására és területi épségének biztosítására.

A szerb királyság, amelyet állami közegek első kezdetétől fogva egész a legújabb időkig egy időseim, mint én is támogatásban és segítségben részesítettünk, gyorsan teljes hállansággal már évekkel ezelőtt az Ausztria-Magyarországgal ellenségeskedés útjára lépett.

Az a rendelkezésem, amellyel Bosznia és Hercegovinában teljesített három évtizedes áldozatos baktunkunk után ezekre az országokra kiterjesztetem uralkodói jogaimat, Szerbiában a képtelen szenvedély és elkecsesedett győlelt kitérésivel fogadtatt, holott ez ország jogait semmi tekintetben nem séftette. Kormányom akkor az erősebbnek szép jogaival évek a végletekig vitte előcsúszott és engedélyességét, csak csapattal a bekezdésünkre levezénylő és azt az igyekezt kívánja Szerbiától, hogy a jövőben a béke és barátság útjára fog járni.

Amidőse két évvel ezelőtt a török birodalommal állott harcban Szerbia, kormányom ugyancsak a mérsékelt szemlélettel vezetette, a monarchia legfontosabb életfeltételeinek megóvására szorított. Először is ennek a magyarságnak köszönhető Szerbia a háború elől menekült.

Nem teljesül az a reményem, hogy a szerb királyság milliónyi fogja kormányomnak hosszú távú és békeesetű, és ne fogja szerté világot.

Mindig magasabb hullámokat az Elemen és Házam ellen érzett győlelt. Mindig leplezetlenebbül lép előtérbe az a török, amely Ausztria-Magyarországgal elválaszthatatlanul egybetartozó területek elszakítására irányul.

A házáron bűnös áramlat csap át, amely a monarchia állami területei részes az állami rend alapjainak megóvására, a népek, amelyről oly alanyi szeretettel gondoskodom, az uralkodók és a haza lelkei bűnös, való életmódjára és a feloldó újság fűvezetésére, és az érkelet és hazatérés bűnös tetteire való feloldására irányul. Gyilkos merényleteknek egész sorozata a egy természetén szerté és keresztülrít Összeűvés, amelynek horasztó sikere sivek talál Engemet és hű népeimet: ime ezek monszálból véres nyomai a Szerbiából munkába veté és vezeté tükök üzemeknek.

Ért a törhetetlen aknamunkáit meg kell állítani Szerbia ezen folytonos kihívásainak véget kell vetni, ha érdelemül fenn akarjuk tartani monarchiám méltóságát és becsületét, ha a folytonos megrikódottságtól meg akarjuk óvni annak állami, gazdasági és katonai fejlődését.

Hába tett kormányom még egy utolsó kísérletet, hogy béke esztendőket érje el, az a cőt a komoly figyelemzetléssel megfordulásra bírja Szerbiát.

Szerbia visszatérő kormányomnak mérsékelt és igazságos kívánásait és megtagadta azok kötelezetkeit teljesítené, amelyek népek és államok béke együttműködésének természetes és szükséges alapjai.

Fegyveres erővel kell tehát államain esztendő a béke nyugalom és az állandó külső béke nélkülözhetetlen biztosításait megszerzenem.

Ebben a komoly órában tudatában vagyok elhatározásom egész horderejének a a Mindenható állati felelősségnek.

Mindent megfontoltam és meggondoltam.
Nyugodt lelkiismerettel lépek a köteletség útjára.

Bizom népeimben, akik minden viharban hiven és egyesülten sereglettek mindig trónom köré és hazájuk becsületéért, nagyságáért és hatalmáért a legnyugodtabb áldozataira is mindig készen állottak.

Bizom Ausztria-Magyarországnak üdvözlőszóval töltött vitéz hadseregében, én bizom a Mindenhatóban, hogy fegyveremnek adja a győzelem.

Kelt Ischlben, 1914. július 28.

FERENCZ JÓZSEF s. k.
gróf Tisza István s. k.

3. kép: I. Ferenc József kiáltványa a *Kanizsai Újság* 1914. augusztus 2-i lapszámában (Forrás: Délvidék Kutató Központ Archívuma)

és hatalmáért a legsúlyosabb áldozatokra is mindig készen állottak. Bizom Ausztria-Magyarországnak önfeláldozó lelkesültséggel telt vitéz hadseregében. És bizom a Mindenhatóban, hogy fegyvereimnek adja a győzelmet.”²⁶ A következő oldal teljes egészében a háborús előkészületekkel foglalkozik: először közleményt olvashatunk, miszerint minden egészséges, négyévesnél idősebb lovat be kell szolgáltatni a hadsereg számára, s aki ezt elmulasztja, 200 koronáig terjedő pénzbírsággal büntetendő. Ezt követően a hadiszolgáltatás egyéb kötelező elemeit ismerteti a szerkesztőség. A hírek közül kiemelhetjük a felhívást, amely szerint be kell jelenteni a városi hatóságnak, ha valaki önvédelmi vagy vadászfegyvert tart az otthonában.²⁷ (A *Kanizsai Ellenőr* egy héttel később már a rendelkezés szigorításáról értesít: a fegyvereket be is kell szolgáltatni a rendőrségnek.²⁸) Egy másik közlemény nyomatékosan figyelmezteti a lakosságot: egyes vasútvonalak őrzése mostantól a hadsereg feladata, és a katonák megálljt parancsoló felszólításának tegyen eleget mindenki, különben azonnal rá fognak lőni. Ezen kívül az újság közli a Magyar Vörös Kereszt Egylet adakozási felhívását a fronton megsebesültek javára, beszámol – a *Kanizsai Ellenőrhöz* hasonlóan – a polgármester kezdeményezéséről, ti. a katonák családtagjai számára szervezett segélyakcióról, valamint hasznos tanácsot is ad mindazoknak, akik szeretnének hadba vonult hozzátartozójuknak levelet, pénzt vagy más postai küldeményt feladni: a helyes címzés érdekében előbb forduljanak a katonai ügyosztályhoz felvilágosításért.²⁹ Végül, a *Kanizsai Újság* szerint is óriási a városban a lelkesedés: „Nap-nap után zeneszóval tüntetve járja be az ifjuság minden rétegéből összeverődő tömeg nemzetiszínű lobogók alatt a várost és éltetik a háborút. Az átvonuló katonai vonatokat fehér ruhás leányok várják, virággal, sörrel, borral és a nagy közönség által adott nagymennyiségű gyümölcscsel és élelmiszerral melyet a rang és osztálykülömbőség nélkül megjelent leányok osztogatnak a katonák között. Napok óta, éjszaka és nappal valóságos táborhoz hasonlít a vasúti állomás előtti nagy térség.”³⁰

Az 1914. augusztusi lapszámokból kiviláglik, hogy a sajtónak ezekben az időkben hirtelen – és korábban soha nem tapasztalt mértékben – megnövekedett a társadalmi felelőssége. A nyár végétől alig akadt olyan címlap – akár a *Kanizsai Újságról*, akár a *Kanizsai Ellenőr*ről van szó –, amelyet ne valamilyen háborúval kapcsolatos vezércikk, országos közlemény, frontról történő tudósítás töltött volna ki, és a hírrovat nagyobb része is a hadi eseményekkel foglalkozott. Az arányokban sem mutatkozik számottevő eltérés: mindkét lap közölte hétről hétre a miniszterelnöki sajtóiroda hivatalos táviratait, és ugyanez igaz a helyi vonatkozású hírekre vagy felhívásokra, amelyek segíteni próbálták a kanizsai polgárokat a gyökeresen megváltozott életkörülményekhez való alkalmazkodásban, a háborús viszonyok okozta új szabályrendszerben történő könnyebb eligazodásban. A *Kanizsai Ellenőr* 1914. augusztus 15-i száma például felhívja a figyelmet arra, hogy a helyi vasútállomásról civil ember nem utazhat el mostantól fogva sehová igazolvány nélkül, a vasút

helyett inkább a hajót ajánlja a szerkesztőség, „*melyen szabad még a közlekedés*”.³¹ Egy héttel később részletes útmutatást kaptak az olvasók arra nézve, hogyan kell kitölteni a hadba vonult katonák számára a postai feladóvényt, hogy a küldemény biztosan célba érjen, sőt mintát is tartalmazott a cikk a könnyebb érthetőség kedvéért.³² Szeptember közepén a lap értesítette a szülőket, hogy bár a háború okozott némi zavart az oktatásban, szerencsére a magyarkaniszai iskolák nem lettek hadi célokra lefoglalva, így a rendes időben meg fog kezdődni a városban a tanév. Ugyanezen lapszámban a szerkesztőség több dologra is figyelmezteti a lakosságot: egyrészt belügyminiszteri rendelet tiltotta meg, hogy a településen átvonuló katonákat bármilyen szeszes itallal kínálják, hiszen azok nemcsak hogy különféle betegségeket

1914 VII. évfolyam 33. szám		1914 AUG. 23. augusztus 23.	
Egyes szám 4 FILLÉR MAGYARORSZÁG VÁROSBUDA Közzététel ár: havi 100 k. 3 Kor. évi 3000 k.		KANIZSAI ÚJSÁG Hetilap.	
Hirdetőknek megajánljuk szerinti		Nyitár sora a korona	
Hírlettel hirdetőnek sorozatát 30 fillér		Hírlettel a kiadónál, közlemények a szerkesztőség címére küldendők	
Hirdetőknek a kiadónál: Magyarkanisza.		Hirdetőknek a kiadónál: BRUCK P. PÁL.	

A miniszterelnökségi sajtóiroda eredeti táviratai:

Nagy francia vereség.

Berlin aug. 21. A német vezérkar közli. Az összes német tiszsekből összetett csapatának a hajo trófeákra vezetője alatt, leguap Metz, és Wagesek közötti felőlyt csatákban nagy diadalt arattak. Lotharingianban a nagy erővel előnyösülé ellenében, visszaverték és súlyos veszteséget okoztak neki. Kőbb ezer foglyot ejtettek és számos ágyút zsákmányoltak a harc során. Többi részleteit nem jelenthetem most a harcok sokkal nagyobb sülét a melyen az 1870-71. harcok mozdított. Csapatunk lelkesítte az előnyösüléti üdőt, az ellenéget és a harc még ma is folyik.

Szétvert oroszok, Lengyelek mellettünk.

Bécs aug. 21. Lovenczy gróf képviselő ma megjelent a nagy székelyi egyezményben a Reichstagban, hol hírt adott az oroszokkal folytatott határ csatáiról. Az oroszokat mindentől szemből talajlyt dődre, visszaverték. Hadvezetői előrelé 2000 katonát katonasági és géppuskával együtt szokolniák által támogatott csapatok nagy veszteségekkel megfutamítottak.

Megegyezés Románia és Törökország között. Karoly román király levele a német császárhoz. Bolgár-Török megegyezés.

Reichstagban jelenté Bukarestből, Románia és Törökország között megegyezés létezik közös defenziva tárgyalás egy nagyhatalom támaszával szemben. Karoly király a német császárnak kéziratos közlött, melynek tartalma a két Hohenzollern uralkodóknak közötti barátságot juttatja kifejezésre. Ugyancsak a Reichstagban jelenté szerint a bolgár kormány tárgyalásai Talant Bezel teljes megállapodásra vezetett.

Forradalom Oroszországban.

Bécs aug. 21. Sztambuliche correspondens konstantinápolyi jelenté szerint a Kaukázusban a forradalom Oroszország ellen teljes kirohott. Napok óta véres harcok folynak forradalmárok és Orosz csapatok között.

Olaszország ovóintézkedése. A messinai tengerszoros elzárása.

Fluméből jelentik. Pester Loyduak. A rékapitányok közhírré teszi, hogy Olaszország a messinai tenger szorosát teljesen elzárta, így hogy sem hadi sem kereskedelmi hajók nem járhatnak át rajta. Egyrészt csak a part hajókra van megengedve Mosina, Breggő és Vela Stangórami közlött.

A szerb csapatok parancsnokai, orosz tisztiek voltak.

A Sztambuliche correspondens szerint osztrák magyar csapatok által megvert szerb csapatok orosz tisztiek vezetése alatt állottak.

Felhívás.

A hadügyminiszter, a magyar honvédelmi miniszter és az osztrák honvédelmi miniszter az egész Magyarországra kiterjedő önkéntes hadsegélyezés körpiti hatálya képpen közlött, egyrészt a Budapestben és Bécsben egy-egy Hadsegélyező hivatalt szervezett.

E hivatalkok vezetője egy-egy magunkból vagy társunk van rendkívül nagy-önkéntes körökkel az önkéntes segítségnyújtás minden nemre. Kivételképpen ez ott a beteg, és sebesült ágyúk, a nagy teljesem kiadók által szervezett kör (örökösment egytel), valamint a bolhivott katonák családtagjainak segítségében, a nagy a törvény alapján megadott telik önkéntesek által a már megvalósított egyezmények, beszédek, gyűjtőkönyvek seb hadsegélyezési munkában. Ott a hadsegélyező hivatalkok a maguk részéről minden megadnak tenni arra nézve, hogy az önkéntes segítségnyújtás mind több alakban és módon végeztethessék. E tekintetben minden esztendőnek tanácsok és utasításokkal egy a monorekban mint a hivatalkok közzéadások minden honvédelmi körök, kik a megadott ott érdekekben a haza vértelme védelmi akarnak.

Hatalmas jellegű közzéadások, önkéntes részvételre szólított elhajtások a hadsegélyező hivatalkok önkéntes igényt adó a monorekban már megvalósított nagy segítségnyújtások és körpiti elhajtások tenni minden ilyen hasonló körökben. Különbö gondot fogunk arra fordítani, hogy a segítségnyújtás, a gyakorlati élet körpiti hivatalkok is teljesen megvalósuljon.

E hivatalkok egyrészt az önkéntes segítségnyújtás körpiti tudások helyre is. Ezek alapján lezárítottak mindent az egyrészt, egyrészt, önkéntes körök által, a melyek az önkéntesek általános a hadsegélyezés terén körpiti tudások elhajtások, hogy a de a kör hadsegélyezési körpiti hivatalkok (Kriegsorganisation) de k. u. a. Kriegsmiesterium Wien IX/3 Schwertstrasse 10. Hírdetők az kör, honvédelmi miniszterium hadsegélyező hivatalkok (Budapest IV. Váci utca 28. sz.) forduljon.

E hivatalkok mindazokra önkéntes részvételre szólított a segítségnyújtás körpiti tudások, a melyek hadsegélyezési elhajtások, a melyek hadsegélyezési körpiti tudásokat a háborúban önként

4. kép: A Kanizsai Újság 1914. augusztus 23-án megjelent számának címlapja (Forrás: Délvidék Kutató Központ Archívuma)

okozhatnak, hanem a tapasztalatok szerint jelentősen csökkentik az ellenálló képességet, amire pedig a mai válságos időkben nagy szükség van. A másik hír a statáriumra hívja fel a figyelmet, vagyis, hogy a császári és királyi hadsereg-főparancsnokság az egész vármegye területére kihirdette a rögtönítélő bíraskodást: a rendeletben felsorolt cselekményeket elkövetők akár halálbüntetésre is számíthatnak. A szerkesztőség ismerteti a városi rendőrkapitány rendelkezését is, miszerint a település belterületén csak reggel négy és este kilenc óra között szabad az utcán tartózkodni, illetve közlekedni, a külterületi részeken pedig reggel öt és este hét óra között. Emellett az alispán úgy határozott, hogy a vármegyei kórházakban – s így a magyar-kanizsaiban is – szigorúan tilos a betegen vagy sebesülten fekvő katonák háborgatása, hiszen nekik nyugalomra, pihenésre van szükségük, „nem pedig, hogy kíváncsi népek zaklatásaival és kérdeztéseivel bajlodjanak”.³³ Megemlíthetjük még a *Kanizsai Újságban* megjelent rövid, ám érdekes írást, amely a háború „kibiceire” hívja fel a figyelmet, vagyis azon személyekre, akik magukat a jól értesültség köntösébe bújtatják, miközben valótlanságokat terjesztenek a lakosság körében. „A felelőtlen agyvelők kitalálásai csak úgy csepegnek a vértől s ami a fő, mind a »feltétlen hitelesség« fészkeből valók. A kibickedésnek ez a fajtája veszedelmes és nem más, mint ijesztgetése az itthonmaradottaknak.” A szerkesztőség ezután a lap hitelességét hangsúlyozza az ilyen rémhírterjesztőkkel szemben: „A mi értesüléseink hitelesek, mert azokat közvetlen a miniszterelnöki sajtóirodától kapjuk és mi ezeket az eredeti sürgönyöket a közönség tájékoztatására, megjelenésük után azonnal kifüggesztjük, ezekben nincs sem szépitgetés sem tulzás, ezekből mindenki leplezetlenül megtudja a háboruban történeteket.”³⁴

A helyi vonatkozású közlemények, valamint az egyéb témájú (kultúra, sport, gazdaság stb.) hírek, publicisztikák aránya az ősz folyamán radikálisan lecsökkent a két újságban, teret engedve a hadi és külpolitikai tudósításoknak. Bár mindkét lap igyekezett megfelelni az országos propagandakívánalmaknak, és fenntartani a lelkesedést a háború iránt – például mind a *Kanizsai Újság*, mind pedig a *Kanizsai Ellenőr* jelentős agitációt folytatott, amelyben a hadikölcsön-részvények minél nagyobb mértékű jegyzésére buzdította a lakosságot –, lassan megjelentek a hasábokon a fásultság, a csüggedés első jelei. Nem csoda, hiszen a kezdeti önfeledt optimizmust lassan beárnyékolta a gyorsan kivívott győzelem elmaradása, illetve a harcok elhúzódása, majd világméretűvé szélesedése. Ráadásul igen korán, már 1914. ősz elején megérkezett a településre a hír az első négy magyarkanizsai hősi halotról, akik nevét a *Kanizsai Ellenőr* közli: Holló Mihály tartalékos, Kazi János gyalogos, Pósa György káplár, valamint Sóti István őrvezető. Mindannyian a 86. gyalogezredben szolgáltak, „dicsőségesen a harctéren estek el, megtették kötelességüket, életüket adták a hazáért, a királyért”. Rajtuk kívül olvashatjuk az első tizennégy sebesült nevét is: Bíró József, Fazekas János, Karácsonyi János, Kókai József, Koncz János, Lihtentál Antal, Lipták Mózes, Losoncz Antal, Nagy János, Paulik

János, Pósa Imre, Savanyú Pál, Szél Mihály és Vadász János.³⁵ A *Kanizsai Újság* 1915. február elején terjedelmes vezércikkben tudósított Glauchau városából, a magyarkanizsai Bagi Pál temetéséről. A tartalékos katona „német szövetségeseinkkel együtt küzdött az északi harctéren az oroszok ellen, január első felében Petrikau mellett halált osztó, hősi küzdelem közben egy ellenséges golyó által találva, maga is halálosan megsebesült”. Az írás szerint a nagy pompával megtartott ceremónián az egész német kisváros lakossága részt vett.³⁶ Az idő múlásával még számos helyi család értesült arról, hogy hiába várja haza fronton lévő szeretteit.

A háború következtében számos országos és vidéki sajtótermék ideiglenesen vagy véglegesen befejezte működését, és ez nem volt másképpen a Délvidéken sem. A *Kanizsai Újság* például már nem sokkal a hadiállapot kihirdetése után, 1914. augusztus 9-i számában közli, hogy a hazai szerb sajtó két legfontosabb orgánuma, az újvidéki *Branik* és a *Zasztava* megszűnt, emellett „mindenki által ismert okokból beállott technikai akadályok miatt” felfüggesztette megjelenését három zombori magyar lap is, a *Bács megyei Függetlenség*, a *Bácska*, valamint a *Zombor és Vidéke*.³⁷ A magyarkanizsai lapok sem kerülhették el a sorsukat: a *Kanizsai Újság* kevesebb mint egy évvel a háború kitörése után köszönt el végleg a nyilvánosságtól, utolsó száma 1915. július 16-án jelent meg.³⁸ A konkurens *Kanizsai Ellenőr* csupán 1914. november végéig működött, ezután három évre ideiglenesen megszűnt, bár a következő esztendőben egyetlen lapszám még megjelent (1915. február 20.). Rendszeres visszatérése csak a világháború vége közeledtével, 1918 tavaszán történt meg, azonban fél év múlva ismét – s ezúttal véglegesen – befejezte pályafutását.³⁹ Mindezzel lezárult a magyarkanizsai nyomtatott sajtó első korszaka, új, magyar nyelvű helyi lap kiadására pedig majd csak az impériumváltás után került sor.

JEGYZETEK

¹ Tarján M. Tamás: 1914. július 28. – Kirobban az első világháború. (http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1914_julius_28_kirobban_az_első_vilaghaboru/, (letöltés: 2018. október 28.)

² Fejős Sándor: *Magyarkanizsa története 1895–1914*. In: *Magyarkanizsa monográfiája 1848–1945*. Kanizsa monográfiája II. Főszerk.: Fejős Sándor. Magyarkanizsa, 2018. 171. (A továbbiakban: Fejős 2018.)

³ Pető Bálint: *Magyarkanizsa városi státusának első esztendeje a helyi sajtó tükrében*. Délvidéki Szemle, I. évf. (2014) 1. sz. 32.

⁴ Klamár Zoltán: *1848 a század eleji kanizsai sajtóban*. Híd, LXII. évf. (1998) 3. sz. 290.

⁵ Simonyi Mária: *A magyar politikai sajtó története 1918-ig a mai Vajdaság területén*. Budapest, 2003. 328.

⁶ Baráth Katalin: *Revolver és vasvilla – Kisvárosi médiarítások (Magyarkanizsa, 1909–1914.)*. (http://www.mediakutato.hu/cikk/2006_03_osz/03_kisvarosi_mediarithusok)

⁷ Döbör András – Pető Bálint: *A magyarkanizsai sajtó kezdetei (1909–1918)*. In: *Magyarkanizsa monográfiája 1848–1945*. Kanizsa monográfiája II. Főszerk.: Fejős Sándor. Magyarkanizsa, 2018. 366. (A továbbiakban: Döbör–Pető 2018.)

⁸ Döbör–Pető 2018. 383–386.

- ⁹ A *Kanizsai Újság* vonatkozó – 1914. június 28. és július 26. közötti – lapszámai közgyűjteményben nem maradtak fent, ezért a merénylet, illetve az azt követő hetek eseményeinek helyi sajtóban történő megjelenése rekonstrukciójakor kizárólag a *Kanizsai Ellenőrre* támaszkodhatunk.
- ¹⁰ Fejős 2018. 170.
- ¹¹ *Kanizsai Ellenőr*, IV. évf. (1914) 26. sz. 1–2.
- ¹² *Kanizsai Ellenőr*, IV. évf. (1914) 26. sz. 1.
- ¹³ Uo.
- ¹⁴ Molnár Tibor: *Magyarkanizsa az I. világháborúban (1914–1920)*. In: *Magyarkanizsa monográfiája 1848–1945. Kanizsa monográfiája II.* Főszerk.: Fejős Sándor. Magyarkanizsa, 2018. 182. (A továbbiakban: Molnár 2018.)
- ¹⁵ *Kanizsai Ellenőr*, IV. évf. (1914) 27. sz. 2.
- ¹⁶ *Szentesi Lap*, XLIV. évf. (1914) 53. sz. 1.
- ¹⁷ *Mátészalkai Újság*, I. évf. (1914) 27. sz. 1.
- ¹⁸ *Fehérgyarmat*, III. évf. (1914) 27. sz. 1.
- ¹⁹ *Kanizsai Ellenőr*, IV. évf. (1914) 28. sz. 2.
- ²⁰ *Kanizsai Ellenőr*, IV. évf. (1914) 29. sz. 1–4.
- ²¹ *Kanizsai Ellenőr*, IV. évf. (1914) 31. sz. 1.
- ²² Molnár 2018. 183.
- ²³ *Kanizsai Ellenőr*, IV. évf. (1914) 32. sz. 1.
- ²⁴ *Kanizsai Ellenőr*, IV. évf. (1914) 32. sz. 2.
- ²⁵ *Kanizsai Ellenőr*, IV. évf. (1914) 32. sz. 3.
- ²⁶ *Kanizsai Újság*, VII. évf. (1914) 31. sz. 1.
- ²⁷ *Kanizsai Újság*, VII. évf. (1914) 31. sz. 2.
- ²⁸ *Kanizsai Ellenőr*, IV. évf. (1914) 33. sz. 2.
- ²⁹ *Kanizsai Újság*, VII. évf. (1914) 31. sz. 2.
- ³⁰ *Kanizsai Újság*, VII. évf. (1914) 31. sz. 3.
- ³¹ *Kanizsai Ellenőr*, IV. évf. (1914) 34. sz. 2.
- ³² *Kanizsai Ellenőr*, IV. évf. (1914) 35. sz. 2.
- ³³ *Kanizsai Ellenőr*, IV. évf. (1914) 37. sz. 2.
- ³⁴ *Kanizsai Újság*, VII. évf. (1914) 33. sz. 3.
- ³⁵ *Kanizsai Ellenőr*, IV. évf. (1914) 37. sz. 1–2.
- ³⁶ *Kanizsai Újság*, VIII. évf. (1915) 4. sz. 1.
- ³⁷ *Kanizsai Újság*, VII. évf. (1914) 32. sz. 1.
- ³⁸ Döbör–Pető 2018. 365.
- ³⁹ Döbör–Pető 2018. 385.